

ĐA DẠNG HÓA CÁC HOẠT ĐỘNG TRẢI NGHIỆM TRONG DẠY ĐỌC HIỂU VĂN BẢN TRUYỆN Ở TRƯỜNG TRUNG HỌC PHỔ THÔNG

Nguyễn Tuyết Nhung¹

Tóm tắt. Dạy học qua các hoạt động trải nghiệm là một trong những phương pháp dạy học hiện đại phát triển năng lực phẩm chất cho học sinh. Với yêu cầu của Chương trình Ngữ văn 2018, dạy thể loại văn bản truyện qua thiết kế các hoạt động trải nghiệm mang lại rất nhiều hiệu quả. Bài viết nêu ra các căn cứ, vai trò ý nghĩa của việc dạy qua các hoạt động trải nghiệm; nghiên cứu đề xuất các hình thức hoạt động đa dạng trong tổ chức dạy; các yêu cầu và quy trình tổ chức dạy qua các hoạt động trải nghiệm. Đồng thời, bài viết cũng lưu ý về việc cần phân biệt giữa việc lên kế hoạch cụ thể khi thực hiện, có đánh giá, rút kinh nghiệm với việc tổ chức một cách hình thức qua loa.

Từ khóa: Dạy học, trải nghiệm, văn bản truyện, Chương trình 2018, hình thức tổ chức.

1. Đặt vấn đề

Bộ môn Ngữ văn là một trong những môn cơ bản của chương trình giáo dục phổ thông. Do vậy, dạy học Ngữ văn chính là giúp học sinh tiếp nhận văn chương một cách sáng tạo, bồi dưỡng năng lực tư duy văn học, từ đó hình thành nên kỹ năng sống cho học sinh. Quán triệt tinh thần và mục tiêu của nghị quyết số 29 NQ/TW về đổi mới căn bản toàn diện giáo dục và đào tạo, tức là cần tổ chức các hoạt động giáo dục theo hướng tăng cường sự trải nghiệm nhằm phát huy tính sáng tạo cho học sinh, tạo ra các hoạt động để các em có thể trải nghiệm và thể hiện hết khả năng sáng tạo của mình. Năm 2018, Bộ GD-ĐT ban hành Chương trình giáo dục phổ thông mới với mục tiêu “giúp người học làm chủ kiến thức phổ thông; biết vận dụng hiệu quả kiến thức vào đời sống và tự học suốt đời; có định hướng lựa chọn nghề nghiệp phù hợp; biết xây dựng và phát triển hài hòa các mối quan hệ xã hội; có cá tính, nhân cách và đời sống tâm hồn phong phú; nhờ đó có được cuộc sống có ý nghĩa và đóng góp tích cực vào sự phát triển của đất nước và nhân loại” [2;6]. Thực hiện Chương trình Ngữ văn 2018, việc dạy học đang có bước chuyển mình nhanh chóng từ đọc hiểu nội dung văn bản sang hình thành năng lực, phẩm chất cho người học. Để đáp ứng được nhu cầu đổi mới giáo dục đòi hỏi phương pháp dạy học cần có sự thay đổi mạnh mẽ chuyển từ phương pháp dạy học truyền thụ truyền thống sang phát huy tính chủ động, tích cực; học sinh thành trung tâm của hoạt động dạy và học; giáo viên là người hướng dẫn, nhận xét và góp ý cho các hoạt động học. Dạy học Ngữ văn nói chung và dạy văn bản truyện theo hình thức trải nghiệm là một phương pháp dạy học tích cực, thích hợp với mục tiêu giáo dục mới.

2. Vai trò, ý nghĩa của việc dạy học văn bản truyện qua hình thức trải nghiệm

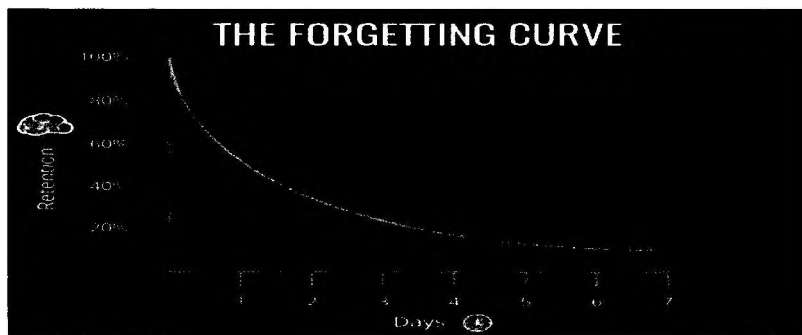
Dạy học qua hình thức trải nghiệm hiện nay được xem là một phương pháp dạy học tích cực không thể thiếu trong quá trình giáo dục nói chung, quá trình dạy học Ngữ văn nói riêng ở nhà trường phổ thông hiện nay, góp phần thực hiện các mục tiêu giáo dục đào tạo. Theo lý thuyết học tập trải nghiệm, học tập là một quá trình mà ở đó tri thức được tạo ra thông qua sự biến đổi, chuyển hóa kinh nghiệm (Kolb, 1984). Đó là

Ngày nhận bài: 05/03/2022. Ngày nhận đăng: 17/04/2022.

¹Trường THPT Khoa học Giáo dục, Trường Đại học Giáo dục, Đại học Quốc gia Hà Nội
e-mail: nhungnguyengkhd@gmail.com

quá trình thông qua hành động, việc làm, chủ thể tạo ra tri thức mới trên cơ sở trải nghiệm thực tế, dựa trên đánh giá, phân tích những kinh nghiệm, kiến thức sẵn có nhờ sự tác động của “kiến thức” tiếp thu được qua hành động với đối tượng. Đây là hoạt động xã hội giáo dục thực tiễn giúp học sinh tự chủ trải nghiệm trong tập thể, qua đó hình thành và thể hiện phẩm chất năng lực. Các em cũng nhận ra năng khiếu, sở thích, đam mê, bộc lộ và điều chỉnh cá tính, giá trị, nhận ra chính mình cũng như khuynh hướng phát triển bản thân; hỗ trợ cùng các hoạt động dạy học trong chương trình giáo dục thực hiện tốt nhất mục tiêu giáo dục. Hoạt động này nhấn mạnh sự trải nghiệm, thúc đẩy năng lực tự thân, tự chủ, sáng tạo của người học và được tổ chức một cách linh hoạt, sáng tạo.

Tuy nhiên, ghi nhớ giảm nhanh chóng xuống 50% trong ngày đầu tiên, 40% ngày thứ 2. Sau đó, tốc độ duy trì trí nhớ lại chậm lại, sau 1 tuần chỉ còn 10%. [4]

Hình 1. Đường cong lãng quên

Lý thuyết này thậm chí còn có liên quan nhiều hơn trong thế giới ngày nay, khi mà sự tập trung của học sinh đã giảm xuống bởi sự thu hút của mạng xã hội và các trò chơi trên thế giới ảo. Học tập thông qua trải nghiệm có thể giúp ghi nhớ lâu hơn. Học từ thực tế sẽ đem đến sự hứng thú lớn trong học tập. Khi đó, người thầy bớt lười cảm thụ tác phẩm hộ trò rồi tiến hành đọc - chép. Mở ra không gian học tập mới ở ngoài lớp ngoài trường đã tạo ra sự “đổi gió” bởi “trăm nghe không bằng một thấy”. Khi được tham gia tìm, xây dựng nội dung học, trò sẽ nhớ lâu và quý kiến thức hơn. Thực tế hiện nay giữa bão thông tin, nếu chỉ yêu cầu ghi nhớ thì học sinh thường lười học thuộc các con chữ, những văn bản dài.

Dạy Ngữ văn qua trải nghiệm hoạt động mang lại những lợi ích to lớn như: thúc đẩy việc học và phát triển năng lực, rút ngắn khoảng cách giữa lý thuyết và thực hành; tạo ra những thay đổi tư duy rõ rệt, tăng mức độ tương tác của học sinh và mang lại lợi ích vượt trội; cung cấp kết quả đánh giá chính xác về năng lực từng học sinh và cho phép cá nhân hóa việc học... Dạy văn bản truyện qua trải nghiệm giúp học sinh nâng cao hiểu biết, khả năng cảm thụ cũng như đánh giá cái hay, cái đẹp của văn chương và nghệ thuật ngôn từ; có khả năng trải nghiệm thế giới nghệ thuật trong tác phẩm văn học; biết kết nối những trải nghiệm ấy với trải nghiệm đời sống để thấm thấu sâu sắc hơn giá trị tác phẩm và làm phong phú hơn vốn sống cá nhân, hiểu biết xã hội của bản thân.[5; tr 343]

3. Các hình thức trải nghiệm khi dạy học văn bản truyện Ngữ văn trung học phổ thông

Trong chương trình Ngữ văn hiện hành (2006) và chương trình 2018, văn bản truyện là thể loại chiếm số lượng nhiều và quan trọng trong các bộ SGK. Đây cũng là thể loại hấp dẫn, thu hút sự quan tâm sâu sắc của học sinh, phụ huynh và toàn xã hội. Các văn bản được chọn dạy đều là những tác phẩm kinh điển, nổi tiếng, thấm đẫm tinh thần nhân văn, có tính giáo dục cao. Hệ thống văn bản truyện được lựa chọn bao quát từ văn học dân gian đến văn học hiện đại, từ văn học trong nước đến các tác phẩm nổi tiếng thế giới. Chương trình Ngữ văn 2018, có 25 văn bản truyện trong danh mục gợi ý lựa chọn được dạy, bao gồm cả văn bản kế thừa trong chương trình hiện hành và các văn bản mới đưa vào [3; tr 105].

Với số lượng lớn và nhiệm vụ trọng tâm đòi hỏi giáo viên Ngữ văn phải nhận thức được tầm quan trọng của việc dạy thành công, hiệu quả, hấp dẫn thể loại văn học truyện để hình thành thế giới quan, nhân sinh quan, vũ trụ quan tích cực cho học sinh. Chính việc tìm hiểu, khám phá những tác phẩm văn học ấy sẽ giúp học sinh biết nhìn nhận lại bản thân để biết sống có ý nghĩa hơn. Các em sẽ có dịp đồng cảm, chia sẻ không

chỉ trên những trang văn mà còn còn biết trác ẩn giữa những trang đời. Bám sát trọng tâm 4 trực nghe – nói – đọc – viết, giáo viên không thể dạy như trước mà cần làm mới, đi vào chiều sâu và đột phá hơn nữa trong việc áp dụng các phương pháp dạy học tích cực hiện đại; không ngại sáng tạo và thử nghiệm các hình thức trải nghiệm khác nhau để đưa văn bản truyện gần hơn với người đọc, gần hơn với cuộc sống.

Thêm nữa, với 35 tiết/năm học cho phần Chuyên đề Ngữ văn mỗi khối [3;tr.105], các tên chuyên đề cũng gợi dẫn cho giáo viên rất nhiều trong việc hướng dẫn học sinh tiếp cận qua hình thức trải nghiệm và tổ chức các hoạt động thực tiễn. Phân bổ số tiết cho các chuyên đề học tập ở mỗi lớp (Bảng 1).

Bảng 1. Phân bổ số tiết cho các chuyên đề học tập

Chuyên đề học tập	Lớp 10	Lớp 11	Lớp 12
Chuyên đề 10.1: Tập nghiên cứu và viết báo cáo về một vấn đề văn học dân gian	10		
Chuyên đề 10.2. Sân khấu hoá tác phẩm văn học	15		
Chuyên đề 10.3. Đọc, viết và giới thiệu một tập thơ, một tập truyện ngắn hoặc 1 tiểu thuyết	10		
Chuyên đề 11.1: Tập nghiên cứu và viết báo cáo về một vấn đề văn học trung đại		10	
Chuyên đề 11.2: Tìm hiểu ngôn ngữ trong đời sống xã hội hiện đại		15	
Chuyên đề 11.3: Đọc, viết và giới thiệu về một tác giả văn học		10	
Chuyên đề 12.1. Tập nghiên cứu và viết báo cáo về một vấn đề văn học hiện đại và hậu hiện đại			10
Chuyên đề 12.2. Tìm hiểu về một tác phẩm nghệ thuật chuyển thể từ văn học			15
Chuyên đề 12.3. Tìm hiểu phong cách sáng tác của một trường phái văn học: Cổ điển, hiện thực hoặc lãng mạn.			10

Như thế, dạy văn bản truyện qua hoạt động trải nghiệm đáp ứng yêu cầu của chương trình giáo dục phổ thông, kiến thức thể loại được lưu giữ vững chắc, các giờ học không còn xơ cứng, bó hẹp trong không gian lớp học truyền thống và phát huy vai trò tổ chức của người thầy. Giáo viên có thể đổi mới cách thức tổ chức dạy học văn bản truyện qua các hình thức sau:

3.1. Tổ chức hoạt động trải nghiệm dạy học văn bản truyện bằng hình thức tổ chức các diễn đàn Văn học

Diễn đàn là một trong những hình thức tổ chức mang lại hiệu quả giáo dục thiết thực. Thông qua diễn đàn, học sinh có cơ hội bày tỏ suy nghĩ, ý kiến, quan niệm hay những câu hỏi, đề xuất của mình về một vấn đề nào đó có liên quan đến nhu cầu, hứng thú, nguyện vọng; là dịp học sinh lắng nghe ý kiến, học tập lẫn nhau. Diễn đàn cũng giúp các em nâng cao khả năng tự tin và xây dựng các kĩ năng cần thiết như: Kĩ năng phát biểu trước tập thể, kĩ năng trình bày vấn đề, kĩ năng giao tiếp, kĩ năng lắng nghe, kĩ năng thể hiện sự tự tin, kĩ năng phát hiện vấn đề. Qua các diễn đàn văn học, thầy cô nắm bắt được những vấn đề băn khoăn, mong đợi của các em về bài học; tăng cường cơ hội tương tác, giải đáp trước và sau bài học; đảm bảo quá trình tư duy liên tục giữa thầy và trò. Học sinh được thực hành quyền được bày tỏ ý kiến, quyền được lắng nghe và quyền được tham gia. Diễn đàn có thể được tổ chức ở quy mô lớp, khối lớp, cấp trường; có thể được tổ chức trực tiếp tại không gian lớp học hoặc không gian toàn trường trong những buổi sinh hoạt tập thể. Giáo viên cũng có thể tổ chức diễn đàn trực tuyến trên mạng xã hội, các công cụ hỗ trợ học tập trực tuyến như trang Youtube, Google classroom, Google classclick, group zalo nhóm lớp, group facebook... để lắng nghe và giải đáp thắc mắc, hỗ trợ cho người học vượt ra khỏi không gian lớp học truyền thống và thời lượng bài học trên lớp.

Để phát huy khả năng sáng tạo và tăng cường tính độc lập của học sinh cần lưu ý: trong hầu hết quá trình của diễn đàn, học sinh là người chủ trì, từ khâu chuẩn bị, xây dựng chủ đề diễn đàn đến khâu dẫn dắt, điều hành diễn đàn và đánh giá kết quả diễn đàn dưới sự hướng dẫn của người dạy.

3.2. Tổ chức hoạt động trải nghiệm sáng tạo bằng hình thức sân khấu hóa giúp học sinh phát triển kỹ năng

Sân khấu là một hình thức nghệ thuật dựa trên hoạt động diễn kịch. học sinh được thâm nhập sâu vào thế giới nghệ thuật của tác phẩm, hiểu sâu về các nhân vật và tình tiết. Việc chuyển thể văn bản truyện thành văn bản kịch để học sinh được diễn, tái tạo lại câu chuyện và thấy rõ hơn thông điệp chủ đề của văn bản.

Đây là hình thức giúp kiến thức đến với học sinh một cách tự nhiên và ghi nhớ lâu hơn cũng như tăng cường các hoạt động để học sinh được tham gia, hình thành và phát triển các năng lực và phẩm chất.

Chính các hoạt động này, học sinh rất hào hứng khi được nhập vai, thực sự là bạn đọc tích cực, được hóa thân, được nhập vai, trải nghiệm, sống cùng cảm xúc và tư tưởng với nhân vật, chuyển tải được những dụng ý nghệ thuật của các tác giả gửi gắm. Thông qua hình thức sân khấu hóa các tác phẩm văn bản truyện tạo ra sân chơi học tập bổ ích, trích đoạn văn bản đến gần hơn với học sinh. Học sinh có thể đồng sáng tạo với nhà văn và những tiết học văn thú vị, hấp dẫn hơn. Với mô hình sân khấu hóa, người học vừa là đối tượng của hoạt động dạy vừa là chủ thể của hoạt động học. Bên cạnh đó, làm việc chung qua các tiết mục sẽ tăng tính đoàn kết, phát huy hết khả năng và tăng thêm tính sáng tạo. “Sân khấu hóa tác phẩm văn học không phải là hoạt động hoàn toàn mới. Đối với các trường phổ thông, đây là hoạt động ngoại khóa được yêu thích. Hoạt động này còn được biết đến dưới tên gọi “Trả tác phẩm cho học sinh”. Nhiều giáo viên lựa chọn phương pháp sân khấu hóa tác phẩm văn học làm hình thức trải nghiệm sáng tạo cho lớp hoặc nhóm học sinh. Hình thức tổ chức cũng đa dạng, có thể tổ chức thành cuộc thi hoành tráng, có thể đưa vào sinh hoạt câu lạc bộ thơ văn học trò, có thể lồng ghép vào các ngoại khóa. Dù chọn cách thức nào thì đây luôn là hoạt động thu hút học sinh rất mạnh. Hiệu quả của việc sân khấu hóa tác phẩm văn học rất rõ: tạo hứng thú học tập; tạo ấn tượng sâu sắc, lâu dài về tác phẩm cho học sinh; phát triển một số năng lực như: biên kịch, sáng tác, diễn xuất, kỹ năng tổ chức sự kiện, hoạt động nhóm...” [1;6]

3.3. Tổ chức hoạt động trải nghiệm bằng hình thức xem phim, phim truyện; biên tập tự làm phim

Các tác phẩm văn học nổi tiếng trên thế giới và trong nước hầu hết đã được chuyển thể thành các bộ phim kinh điển để đến với khán giả nhanh và tiếp cận được nhiều hơn. Trước khi dạy đến văn bản truyện nào đó, giáo viên tìm hiểu tác phẩm đó đã được dựng thành phim chưa và hướng dẫn học sinh có thể tìm kiếm truy cập về bộ phim, giới thiệu cho học sinh xem tại nhà. Các văn bản truyện trong SGK đã trở thành những tác phẩm điện ảnh nổi tiếng như: “Troy”, “Hercules”, “Clash of the Titans” (sử thi Hy Lạp); “Nàng Sita” (Sử thi Ấn Độ)- Lưu Quang Vũ; “Những người khốn khổ”, “Nhà thờ Đức bà Paris” (Victo Huygo); “Tam quốc diễn nghĩa” – La Quán Trung; “Lục Vân Tiên” – Nguyễn Đình Chiểu; “Làng Vũ Đại ngày ấy” – Nam Cao; “Trò đời” – Vũ Trọng Phụng; “Người ở bến sông Châu” – Sương Nguyệt Minh...

Tổ chức hoạt động dạy học văn bản truyện qua hình thức xem phim và dựng phim này những năng lực chung được hình thành, phát triển thông qua các hoạt động giáo dục như: năng lực tự chủ và tự học, năng lực giao tiếp và hợp tác, năng lực giải quyết vấn đề và sáng tạo. Các năng lực đặc thù của môn học cũng được củng cố và nâng cao như năng lực ngôn ngữ và năng lực thẩm mỹ. Các kỹ năng quan trọng cũng được học hỏi và trau dồi như: kỹ năng công nghệ thông tin, quay phim, thiết kế đồ họa, làm phim hoạt hình, làm việc nhóm... học sinh sẽ mạnh dạn, tự tin và được thỏa sức sáng tạo trong từng trích đoạn phim ngắn của mình.

3.4. Tổ chức hoạt động trải nghiệm bằng hình thức thuyết trình

Thuyết trình xưa nay vốn là hoạt động chính của giáo viên trong phương pháp dạy học truyền thống. Người thầy là trung tâm của hoạt động dạy học, thầy nghiên cứu bài học rồi thuyết giảng cắt nghĩa lại cho học sinh. Trong giờ học, giáo viên là người giảng bài từ đầu đến cuối (có thể lồng ghép đôi chút câu hỏi gợi dẫn) và học sinh ghi chép lại những gì thầy nghiên cứu và học theo. Phương pháp dạy học hiện đại ngày nay đòi hỏi cần phải tích cực hóa, tối ưu hóa các hoạt động tư duy của học sinh và người thầy có vai trò là người đạo diễn, tổ chức, giao nhiệm vụ học tập. Thuyết trình cũng là một hình thức giúp học sinh luyện tập, trau dồi kỹ năng nói. Nhiều học sinh qua những giờ thuyết trình bài học đã tự phát hiện ra khả năng dẫn dắt, nói chuyện, dẫn chương trình rất thuyết phục người khác rồi trở thành MC chuyên nghiệp trong các sự kiện của trường của lớp. Trong việc giao nhiệm vụ ở mỗi bài học văn bản truyện, giáo viên có thể lựa chọn các đơn vị kiến thức trong bài để học sinh thuyết trình như: thuyết trình về tác giả, tác phẩm, nhân vật, cốt truyện, tình huống truyện, chi tiết nghệ thuật đắt giá, đặc sắc nghệ thuật của văn bản truyện. Học sinh có thể sáng tạo và đa dạng hóa các cách thuyết trình của mình như thuyết trình cá nhân, thuyết trình theo nhóm, thuyết trình theo sơ đồ tư duy, thuyết trình theo tranh minh họa, thuyết trình theo slide... Đan xen giữa những nội

dung và thuyết giảng chuẩn hóa kiến thức của giáo viên thì phần thuyết trình của học sinh không chỉ làm thay đổi không khí giờ học thêm sống động mà còn giúp cho từng học sinh kĩ năng tự tin, kĩ năng nói trước đám đông, kĩ năng tư duy, kĩ năng ngôn ngữ... để phát triển năng lực.

3.5. Tổ chức hoạt động trải nghiệm bằng hình thức sắm vai tương tác

Sắm vai tương tác cũng là một hình thức đặc biệt trong dạy học, học sinh nào cũng được sắm một vai yêu thích, được thỏa sức sáng tạo các tình tiết và bước ra từ chính bản thân mình. Sắm vai là phương pháp giáo dục giúp học sinh thực hành cách ứng xử, bày tỏ thái độ trong những tình huống giả định hoặc trên cơ sở óc tưởng tượng và ý nghĩ sáng tạo của các em. Sắm vai tương tác thường không có kịch bản cho trước (khác với sân khấu hóa nhập vai diễn theo nguyên tác) chỉ có phần mở đầu đưa ra tình huống, phần còn lại được sáng tạo bởi những người tham gia, học sinh tự xây dựng kịch bản trong quá trình hoạt động. Phần trình diễn chính là một cuộc chia sẻ, thảo luận giữa những người thực hiện và khán giả, trong đó đề cao tính tương tác hay sự tham gia của khán giả. Đây là phương pháp giúp học sinh suy nghĩ sâu sắc về một vấn đề bằng cách tập trung vào cách ứng xử cụ thể mà các em quan sát được. Mục đích của phương pháp trên không phải chỉ ra cái cần làm mà bắt đầu cho một cuộc thảo luận. Để bắt đầu cho một cuộc thảo luận thú vị người sắm vai nên làm một cái gì đó sai, hoặc phải thực hiện nhiệm vụ vô cùng khó khăn. Nếu người sắm vai làm đúng mọi chuyện thì chẳng có gì để thảo luận. Sắm vai có ý nghĩa lớn trong việc hình thành và phát triển các KN giao tiếp cho học sinh. Thông qua sắm vai, học sinh được rèn luyện, thực hành những KN ứng xử và bày tỏ thái độ trong môi trường an toàn trước khi thực hành trong thực tiễn, tạo điều kiện phát triển óc sáng tạo của các em, khích lệ thay đổi thái độ và hành vi theo hướng tích cực trước một vấn đề hay đối tượng nào đó.

Phương pháp sắm vai khi dạy văn bản truyện được tiến hành theo các bước: Nêu tình huống sắm vai (tình huống mở, phù hợp với trình độ học sinh); Cử nhóm chuẩn bị vai diễn (có thể chuẩn bị trước); Nhóm sắm vai xây dựng kịch bản, kết thúc sắm vai là một kết cục mở để thảo luận; Thảo luận sau khi sắm vai; Thống nhất và chốt lại các ý kiến sau khi thảo luận.

3.6. Tổ chức hoạt động trải nghiệm sáng tạo bằng hình thức tranh biện

Tranh luận thường xuyên trong lớp có thể định hình sâu sắc tính cách cá nhân và nghề nghiệp của học sinh. Tranh biện là một trong những kỹ năng thiết yếu liên quan tới khả năng nghiên cứu, tư duy phân tích, phản biện và sáng tạo. Trong thời kỳ hội nhập quốc tế thì các kỹ năng trên lại càng trở nên quan trọng và thu hút sự quan tâm của giới trẻ. Với mong muốn tạo cơ hội để học sinh trung học tiếp cận, thực hành các kỹ năng tranh biện học thuật (Academic Debate), việc giáo viên tổ chức cuộc thi tranh biện các vấn đề trong văn bản truyện giúp học sinh phát triển những kỹ năng cần thiết của công dân toàn cầu thế kỷ 21 như tư duy phân tích, logic, sáng tạo, nghiên cứu, giải quyết vấn đề, làm việc nhóm, nghiên cứu, giao tiếp, thuyết trình... Đồng thời cũng cổ vũ tinh thần sáng tạo, đổi mới thông qua học hỏi, tranh luận, trao đổi để học sinh ghi nhớ, học tập tốt hơn, hướng đến mục tiêu phát triển và kiến tạo tương lai. Các đội tranh biện từ 3-5 thành viên, trọng tài bao gồm 2-3 học sinh cùng giáo viên. Một cuộc tranh luận của học sinh trước hết cần phải có một cấu trúc vững chắc luôn bắt đầu với Nhóm khẳng định và tiếp theo là Nhóm phủ định, có thời gian chuẩn bị để các đội đưa ra quan điểm của mình; có quy tắc, luật để khuyến khích sự tham gia của học sinh: bám sát cấu trúc, không nói khi chưa đến lượt, không lạc chủ đề, không chửi tục, không tấn công cá nhân. Có thể lựa chọn thực hiện các hình thức tranh biện sau:

Tranh luận đóng vai: Học sinh tranh luận dựa trên một ý kiến được đưa ra. Đây là cách giúp phát triển tư duy và thuyết phục người khác.

Tranh luận ngẫu nhiên: người nói không có thời gian chuẩn bị, đây là một bài tập tốt cho các kỹ năng tư duy phản biện tự phát.

Tranh luận ở Tòa thị chính, quốc hội: 2-5 học sinh đối mặt với khán giả và trả lời các câu hỏi từ họ. Mỗi bên trả lời từng câu hỏi và có thể phản bác lại nhau một cách văn minh.

Tranh luận theo đội, có chủ đề: gồm 2 đội, tranh luận lần lượt theo sơ đồ tại Bảng 2.

Về đề tài tranh biện, Tổ CM và giáo viên có thể xây dựng các đề tài hoặc cho học sinh tự xây dựng đề

tài từ các vấn đề đặt ra trong văn bản truyện. Đề tài phải có tính mở, khơi gợi tranh luận.

Bảng 2. Tranh luận theo đội, có chủ đề

Nhóm khẳng định	Nhóm phủ định	Thời gian cho mỗi đội
Người nói thứ nhất sẽ nêu quan điểm	Tranh luận, phản biện	5 phút
Chuẩn bị các phản bác.	Chuẩn bị các phản bác.	3 phút
Người nói thứ 2 sẽ bác bỏ lập luận, chống lại những điểm được trình bày trong tuyên bố mở đầu của đội phủ định.	Bác bỏ bởi người nói thứ 2, sẽ tranh luận chống lại những điểm được trình bày trong tuyên bố mở đầu của đội khẳng định.	3 phút
Phản bác lần thứ hai bởi người nói thứ 3 sẽ phản bác lại phản bác của đội phủ định.	Phản bác lần thứ hai bởi người nói thứ 3 sẽ phản bác lại lời bác bỏ của đội khẳng định.	3 phút
Chuẩn bị bác bỏ và tuyên bố kết thúc.	Chuẩn bị bác bỏ và tuyên bố kết thúc.	5 phút
Bác bỏ cuối cùng và tuyên bố kết thúc bởi người nói thứ 4.	Bác bỏ cuối cùng và tuyên bố kết thúc bởi người nói thứ 4.	5 phút

3.7. Tổ chức hoạt động trải nghiệm bằng hình thức dạy học dự án làm thơ, vẽ tranh minh họa tác phẩm

Albert Einstein đã nói: Nếu bạn đánh giá một con cá bằng khả năng leo cây thì cả đời nó (con cá đó) sẽ nghĩ rằng mình ngu ngốc”. Con người đều có thể mạnh và điểm yếu. Trong lớp có thể có những học sinh kĩ năng viết luận, dựng phim, lồng nhạc kịch, quay video, thuyết trình, tranh biện... rất giỏi; nhưng cũng có học sinh không giỏi những mảng ấy mà có khả năng vẽ tranh, làm thơ minh họa. Khả năng trong một lĩnh vực nào đó cũng không định nghĩa giá trị cốt lõi của một người. Để khám phá tiềm năng riêng và phát huy sự tự tin của mỗi học sinh, hình thức dạy học trải nghiệm văn bản truyện thông qua các hoạt động dự án giáo viên có thể phát động phong trào hoặc tổ chức cuộc thi làm thơ cảm tác, vẽ tranh minh họa trong phạm vi lớp hoặc giữa các lớp, các khối. Thơ cảm tác có thể về tác giả, văn bản hoặc về nhân vật. Giáo viên có thể truyền cảm hứng và giới thiệu một số bài thơ cảm tác về nhân vật Mị Châu (Ngữ văn 10) như “Trước đá Mị Châu” (Trần Đăng Khoa), “Tâm sự” (Tổ Hữu)... Hướng dẫn học sinh vẽ tranh minh họa về chân dung tác giả, về tác phẩm, về các cảnh đắt giá trong văn bản như: cảnh “Trèo cau” (Tấm Cám), cảnh Đạm San ăn mừng chiến thắng, cảnh xét xử ở Minh ti (Chuyện chức phán sự đền Tản Viên), cảnh Trương Phi thẳng tay giục trống (Hồi trống Cổ Thành), cảnh đợi tàu, cảnh cho chữ, cảnh Thị Nở trao bát cháo hành, cảnh đêm tình mùa xuân Tây Bắc, cảnh bữa cơm ngày đói trong “Vợ nhặt”... Các sản phẩm sáng tạo nghệ thuật này có thể được trưng bày và lưu giữ trong Thư viện trường, phòng truyền thống hoặc trong các sự kiện của trường để thấy được tinh thần tích cực, chủ động trong học tập và sự đa tài năng của học sinh.

3.8. Tổ chức hoạt động trải nghiệm dạy văn bản truyện bằng hình thức lồng ghép trò chơi

Trò chơi là hoạt động giải trí, thư giãn tinh thần bổ ích, không thể thiếu trong cuộc sống. Trò chơi mang đến trạng thái tâm lí thích thú, tò mò, hào hứng... Chính vì vậy, việc tổ chức trò chơi trong dạy học nói chung, trong dạy học Ngữ văn nói riêng được xem như là một phương tiện giáo dục hấp dẫn, vừa đáp ứng nhu cầu giảng dạy kiến thức của giáo viên lại vừa tác động toàn diện tới các mặt khác nhau của học sinh: tâm lí hứng thú, khơi gợi sự yêu thích, tò mò với nội dung kiến thức môn học; nâng cao hiểu biết mọi mặt đời sống; rèn luyện phát triển năng lực cũng như các kĩ năng mềm thiết yếu (giao tiếp, hợp tác nhóm, sáng tạo, vận động...).

Với việc dạy văn bản truyện, trò chơi có thể được thiết kế với nhiều dạng khác nhau: dạng câu hỏi “Ai nhanh hơn?”; dạng câu hỏi “Thách đố” giữa các đội chơi/ tổ chơi; dạng trò chơi “Dự đoán nhân vật” qua miêu tả trang phục, hành động; trò chơi “Mô phỏng nhập vai nhân vật”; trò chơi “Nhà thông thái”... Để trò chơi phát huy hiệu quả cần nghiên cứu, tính toán kĩ lưỡng về mọi mặt: mục tiêu bài học, điều kiện lớp học, đặc điểm học sinh... Xây dựng quy trình thiết kế trò chơi trải nghiệm trong dạy học văn bản truyện như sau: Xây dựng kế hoạch chơi (mục tiêu và lựa chọn cách chơi); Tổ chức trò chơi (chia đội, phổ biến luật chơi và giao nhiệm vụ); Nhận xét, đánh giá kết quả (tổng kết trò chơi; chỉ ra ưu nhược điểm của từng đội, người chơi theo các tiêu chí mức độ chất lượng hoàn thành, thời gian chơi, tinh thần đồng đội,... và trao thưởng);

3.9. Tổ chức hoạt động trải nghiệm bằng hình thức về nguồn, tổ chức tham quan dã ngoại

Tham quan ngoại khóa là một hình thức tổ chức học tập thực tế hấp dẫn với học sinh. Hoạt động này có ý nghĩa hỗ trợ cho giáo dục nội khóa, góp phần phát triển và hoàn thiện nhân cách, bồi dưỡng năng khiếu, khả năng sáng tạo cho học sinh. Tham quan còn giúp kiểm tra, sửa chữa, làm chính xác, cụ thể hóa những kiến thức học sinh đã được học. Bên cạnh đó, tham quan ngoại khóa góp phần tạo mối liên hệ giữa tri thức văn học được học với thực tiễn, giữa nhà trường với xã hội. Vì những giá trị nêu trên nên việc tăng cường hoạt động này trở thành yêu cầu mang tính khách quan và bức thiết của vấn đề dạy học ngày nay. SGK Ngữ văn 2018 không chỉ mở về việc lựa chọn các thể loại văn bản dạy mà còn mở cả về không gian giáo dục. Để tổ chức cho học sinh tham gia hoạt động tham quan ngoại khóa, giáo viên cần chú ý tuân thủ một số yêu cầu như: xây dựng kế hoạch cụ thể và có sự chuẩn bị chu đáo cho buổi tham quan; xác định rõ chủ đề, mục tiêu chương trình tham quan, khảo sát và liên hệ địa điểm, chuẩn bị các phương tiện phù hợp, phân công nhiệm vụ cụ thể cho học sinh, xác định rõ phương pháp, hình thức tổ chức... Khi tổ chức, giáo viên cần chú ý định hướng cho học sinh tham gia theo hướng quan sát, ghi chép, liên tưởng, trải nghiệm.

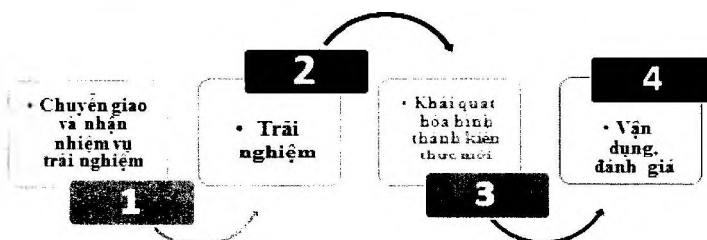
3.10. Tổ chức hoạt động trải nghiệm bằng hình thức hình thành các câu lạc bộ sáng tác trẻ

Hoạt động sáng tạo Ngữ văn được tiến hành song song với hoạt động dạy học trong nhà trường, được tổ chức ngoài giờ học và có mối quan hệ bổ sung, hỗ trợ cho hoạt động dạy học trên lớp. Thông qua các hoạt động cụ thể, giáo viên nhằm phát triển, nâng cao các tố chất và tiềm năng của bản thân học sinh, nuôi dưỡng ý thức tự lập, đồng thời quan tâm, chia sẻ tới những người xung quanh. Việc tham gia vào các hoạt động trải nghiệm sáng tác văn bản truyện theo các đặc trưng thi pháp đã được học tập tìm hiểu, học sinh được phát huy vai trò chủ thể, tính tích cực, chủ động, tự giác và sáng tạo của bản thân.

Để tạo được dấu ấn sâu sắc, câu lạc bộ Sáng tác trẻ có thể được triển khai thành các chủ đề, chủ điểm, có thời gian biên tập, sửa chữa. Giáo viên chủ nhiệm CLB phải là những biên tập viên, tổ chức định hướng, khơi gợi xúc cảm ở mỗi thành viên câu lạc bộ. Theo từng chủ đề, câu lạc bộ sẽ định hướng, thu hút nhiều hành viên và có kế hoạch hoạt động cụ thể từng năm học, từng quý, từng tháng...

4. Quy trình dạy học Ngữ văn qua hình thức trải nghiệm

Dạy văn bản truyện qua hình thức trải nghiệm tạo cơ hội cho tất cả học sinh tham gia vào cả quá trình dạy học để hình thành những năng lực, kỹ năng sống, phẩm chất tốt đẹp. Kế thừa mô hình học tập trải nghiệm của David Kolb, vừa phát triển tinh thần của đổi mới giáo dục theo tiếp cận năng lực, dạy học văn bản truyện qua hình thức trải nghiệm có thể được tổ chức qua 4 bước (Hình 2).

Hình 2. Mô hình dạy học văn bản truyện qua hình thức trải nghiệm theo 4 bước

Bước 1 - Chuyển giao và nhận nhiệm vụ trải nghiệm. Xác định chính xác, rõ ràng mục tiêu; xây dựng ý tưởng, kế hoạch, hình thức dạy trải nghiệm; định hướng và chuyển giao nhiệm vụ và sản phẩm đầu ra cho học sinh. Học sinh có thể nêu ý kiến phản hồi về nhiệm vụ nếu bất khoan, thắc mắc; giáo viên giải thích rõ, nêu yêu cầu trước khi bắt đầu trải nghiệm.

Bước 2 - Trải nghiệm. Giáo viên cần chú ý thực hiện tốt vai trò của người hướng dẫn, hỗ trợ bao quát, kịp thời điều chỉnh, hướng học sinh vào các hoạt động trải nghiệm; tạo điều kiện cho các cá nhân học sinh đều được tham gia trải nghiệm; ghi nhận những kết quả, ý tưởng mà học sinh tạo ra; sử dụng những câu hỏi gợi mở hỗ trợ học sinh trong quá trình trải nghiệm và xử lý kết quả trải nghiệm. học sinh phải thu thập nguồn học liệu từ kiến thức, kinh nghiệm, các kênh thông tin khác để giải quyết nhiệm vụ trải nghiệm; tiến

hành xử lí các thông tin qua hoạt động tri giác, hình dung, tưởng tượng, tư duy ...

Bước 3 - Khái quát hóa, hình thành kiến thức mới. Giáo viên tổ chức để học sinh phân tích, khái quát hóa từ những kết quả thu được ở bước 2; gợi ý, dẫn dắt để học sinh tự rút ra kiến thức mới, viết báo cáo thu hoạch. Học sinh quan sát, đối chiếu, tổng hợp những vấn đề cốt lõi từ nhiệm vụ trải nghiệm để hình thành kiến thức mới.

Bước 4 - Vận dụng. Hướng dẫn học sinh vận dụng những kết quả trải nghiệm ở bước 3 vào giải quyết các vấn đề học tập. Thông qua vận dụng, học sinh tự nhận thức kết quả học tập, mức độ thành công hay thiếu sót của mình, từ đó tự điều chỉnh, rèn luyện để hoàn thiện hơn. Giáo viên cần giúp học sinh kết nối những gì đã khái quát được với thực tiễn học tập.

5. Kết luận

Hiện tại, đổi mới giáo dục là một yêu cầu cấp bách nhằm làm cho chất lượng giáo dục đào tạo ngày càng nâng cao, đáp ứng nhu cầu, đòi hỏi ngày càng cao của xã hội. Sự bùng nổ của internet, kéo theo sự chia sẻ thông tin mạnh mẽ từ cộng đồng mạng khiến những kiến thức mà người thầy nắm giữ không còn là độc tôn. Thực tế đòi hỏi các thầy giáo, cô giáo cần phải không ngừng tìm tòi, tích lũy kinh nghiệm, sáng tạo ra những ý tưởng hay, để từ đó có thể tạo ra một giờ giảng sinh động, ấn tượng và chuyển tải kiến thức một cách hiệu quả nhất.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Lê Hải Anh (2020). Thiết kế chuyên đề lớp 10 sân khấu hóa một tác phẩm văn học (Theo chương trình Ngữ văn THPT 2018). Tạp chí Khoa học, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội.
- [2] Bộ GD-ĐT (2018). Chương trình giáo dục phổ thông, Chương trình tổng thể.
- [3] Bộ GD-ĐT (2018). Chương trình giáo dục phổ thông môn Ngữ văn.
- [4] Đường cong lăng quên Ebbinghaus, <https://www.acabiz.vn>
- [5] Phạm Thu Hương (chủ biên) (2018), Giáo trình Thực hành dạy học Ngữ văn, Nxb Đại học Sư phạm.
- [6] David Kolb, Phong cách học tập và chu trình học tập kinh nghiệm của Kolb, Kolb's Learning Styles and Experiential Learning Cycle, <https://www.simplypsychology.org/learning-kolb.html>
- [7] AhaSlides, Cách tổ chức cuộc tranh luận của học sinh: 6 bước để có cuộc thảo luận ý nghĩa trên lớp, <https://ahaslides.com/>
- [8] Đỗ Ngọc Thống (tổng chủ biên), Bùi Minh Đức (chủ biên), Đỗ Thu Hà, Phạm Thị Thu Hiền, Lê Thị Minh Nguyệt (2018). Dạy học phát triển năng lực môn Ngữ văn trung học phổ thông. Nxb Đại học Sư phạm.

ABSTRACT

Diversifying experience activities in teaching reading comprehension of stories at high school

Teaching through experiential activities is one of the modern teaching methods to develop quality competence for students. With the requirements of the 2018 Literature Program, teaching the genre of story text through the design of experiential activities brings a lot of effectiveness. The article outlines the grounds, the meaningful role of teaching through experiential activities; research and propose various forms of activities in the teaching organization; requirements and organizational process of teaching through experiential activities. At the same time, the article also notes the need to distinguish between specific planning when implementing, evaluating, and drawing lessons from a formal organization.

Keywords: *Teaching, experience, story text, 2018 program, organizational form.*